

A jó rajz és a poén ötvözete

Beszélgetés Léphaft Pál délvidéki újságíró-karikaturistával

Egy székelyföldi médiakonferencián találkoztam Léphaft Pállal. Addig csupán a világhálón olvasható interjúkból és a különböző kiadványokban megjelent rajzaiból ismertem. Kapóra jött, hogy a délvidéki újságíróval személyesen is beszélgettem munkáról, szabadságról, humorról. És természetesen karikatúrákról.

– Amikor a kicsi Palikát kérdezték, hogy ha felnőtt, mi szeretne lenni, mit választott?

– Erre nem emlékszem. De elég kalandosnak tűnik az a pálya, amit befutottam. Jeles tanuló voltam. Később szakiskolába iratkoztam, és kitanultam az autószerelői szakmát, de nem álltam munkába. Az akkori iskolaigazgató azt mondta: nézd, Pali, itt van egy építőipari vállalat, ahol darukezelőket képeznek. Mit jelent az, hogy délután elmész egy esti iskolába, és még darukezelő is leszel? Szót fogadtam, mert érdekes figurának tartottam: Engler Lajos ötvenszeres válogatott kosárlabdázó egy eminens figurája volt a nagybecskereki társadalomnak. Így lettem darukezelő, az építőiparban egy évig dolgoztam. Ami tényleg kalandos, mert felülnevezetből egy picit valóban más a világ. Ebből azonban hamar elegem lett, és nemsokára az újvidéki bölcsészkaron találtam magam. Természetesen nem saját akaratomból, hanem a fehérség után mentem, lenendő feleségem akaratát követtem. Így kezdtem tanulni magyartanárnak és könyvtárosnak.

– Hogyan sikerült egy ilyen kalandos utat követően kikötni a karikatúránál?

– A kalandok folytatódhattak, mert az újvidéki tévénél dolgoztam riporterként tíz évig, amit nagyon szerettem. Sok lehetőséget rejt ez a szakma, viszont rengeteg időt vesz el. Egy idő után az ember mérlegre teszi az életét. Ha már családos vagy, felteszed a kérdést, hogy e legényes állás mennyire fekszik neked hosszú távon. Így kerültem az Újvidéki Magyar Szóhoz, ott dolgozom 1987 óta, szerkesztek, rajzolok. A rajzolást nem tanultam, ment közben állt rá a kezem. Senki nem oktatott, néztem, figyeltem, tanultam másoktól. Im már 30–40 éve művelem ezt a műfajt, de nem vagyok megelégedve önmagammal, csak ritkán. Szerintem ez természetes.

– Nem minden tehetséges rajzolóból válik művész, karikaturista. Kiből lesz az igazi „udvari bolond”?

– Ez nagyon jó kifejezés, mert ez komoly poszt. Udvari bolond az, aki a helyi politikusnak, a polgármesternek, a római pápának, a püspöknek elmondhatja, hogy mit gondolt róla. A műfaj lehetőséget kínál, hogy te másként mondd el, s ezt a fogyasztó – és az áldozat is – másként fogadja, mintha komolyan közölnéd vele. Hogyan lesz valakiből jó karikaturista? Hát úgy, ahogy az angol pázsit készül: nem kell egyéb, csak gon-

dozni, öntözni a füvet évszázadokon keresztül. Vagyis te újságíró vagy, aki picit másképp nézed a világot. Minden hírt elolvasol, mint bárki más, gondolkodol, nézed, hogy a lapban mi jelenik meg, mi kellene, hogy megjelenjen. Mert a karikatúrának az igazi helye a sajtó. A jó karikaturista olyan ember, akinek nem árt, ha tud rajzolni, nem árt, ha van ötlete, amely különbözik a hagyományos műfajoktól, és ezt a kettőt jól tudja ötvözni.

– Hogyan születnek a rajzok? Sokk hatására? Az embert ért különböző érzelmek vagy családi történetek, esetleg politikai események hatására?

– Mindez együtt. Sokkal egyszerűbb, mint azt gondolnánk, ám rengeteg munkát igényel. Ha például le kell rajzolnod egy személyt, akkor tudnod kell, hogy mivel kezdőd. Ha élőben nem tudsz találkozni vele, rendelkezésre állnak fotók. Miután megnézted a fényképeket, „megfogod” az arcát, hogy felismerhető legyen. Ezt követi majd az, ami megkülönbözteti a karikaturistát a karikaturistától. Ha személyesen ismered, akkor jobb, mert akkor – ahogy az egyik kollégám fogalmazott – az arcára rá tudod tenni az irháját is. Egyesek iránt nyilván jóindulatúak vagyunk, mások iránt kevésbé. Amikor elérjük azt, hogy a rajzról nemcsak a személyt, hanem a személyiségét is felismerik – találnak egy picit csavart, egy kis spirituszt –, akkor azt mondhatjuk, jó munkát végeztünk.

Nem mindegyik karikaturista humoros. Sőt, azt is mondhatnám, hogy a bohóc piros orra mögött sokszor szomorú ábrázat húzódik meg, mert ő is ugyanolyan halandó ember.

– Ezek szerint ezt a műfajt nem lehet tanítani?

– Úgy tanítani, mint minden mást, azaz hagyományosan, azt hiszem, nem lehet. De talán más művészetet sem. Technikákat, a szakmát vagy mesterséget igen. Ám hogy mekkora igény van egy emberben arra, hogy megismerje a világot, és többet adjon az embereknek, mint amennyit kapott, az már személytől függ. Amúgy két úton lehet megérkezni a karikatúrához. Úgy, hogy a képzőművészeti pályán futsz, és a hagyományos rajzolásból „leereszkedsz” – mondják ők, én nem így fogalmazok – a karikatúrához. Vagy a rajzolás művészetét gyakorolva haladsz felfelé a jó rajz felé. A karikatúrához ugyanis nem elég a jó rajz és a jó poén, ennek a kettőnek az ötvözete szükséges.



Léphaft Pál: „én azokat a munkákat szeretem, amelyek a tragikomédiát jelentik”

Különbözik az újságírást sem lehet tanítani. Kapsz ugyan eszközöket és útmutatást, ám egy idő után egyedül maradsz, és boldogulnod kell.

– Minden karikaturista humoros ember? Milyenek tartod magad?

– Nem mindegyik karikaturista humoros. Sőt, azt is mondhatnám, hogy a bohóc piros orra mögött sokszor szomorú ábrázat húzódik meg, mert ő is ugyanolyan halandó ember. Az más, hogy a szemüveg, amit felteszel, évek után rutin lesz, és már másként nézed a világot. Karikaturistaként szemléled a világot: képeket társítasz úgy, hogy a két különböző jelentés egy harmadikat adjon. Egy idő után már nem is tudsz másként viselkedni. De ugyanakkor igyekszel komolyan is rajzolni. Én azokat a munkákat szeretem – a színpadi művekkel vonva párhuzamot –, amelyek a tragikomédiát jelentik. A nagyon jó karikatúrától nem tudsz nevetni. Megdöbbsz, és vagy össze-

tudta nélkül kivégezhetjük. A lapban megjelentethetünk politikusról, püspökről olyan gyilkos rajzot, amelyet követően restell ki-menni az utcára. Ezt meg lehet tenni. Ez csak a rajzoló múlik. Kérdés, miben látjuk a lényegét, mit látunk a világban. Azt, hogy a politikust majomná változtassuk? Nem, még a legrosszabb ellenségemet sem rajzolom úgy meg, mert mértéket kell tartani. A kevés mindig több, mint a sok. Finoman adagolva készítem elő az iróniát, amivel meg kell szúrni, meg kell csípni úgy, hogy ne tudjon odakapni. Ám nem szabad kivégezni, mert különös helyzetben vagyok, ő ugyanis nem tud védekezni.

– Hogyan viszonyult a családdal ahhoz, hogy egy adott pillanatban a családfő karikaturista lett?

– Hadd mondjak el egy történetet. A Tito-korszak után egy ún. rendszerváltás volt, átmeneti időszak következett, amikor Szlobodan Milosevics a maga kommunista-nacionalista módszereivel próbálta maga alá gyűrni az országot. Újvidéken akkoriban jelent meg az első magánlap Szerbiában – magyar nyelven. A Napló című újságnak szüksége volt karikatúrára is, így hamarosan megrajzoltam Milosevicsot, aki a címlapon háttal áll meztelenül, a karjára pedig oda van láncolva a békegalamb. Ez nagy dolog volt akkor, mindenki örült, ám amikor hazamentem, a feleségem azt mondta: te nem vagy normális, két gyermeked van, el fog ütni az autó. Eltelt két-három nap, és szerencsére nem történt semmi. Amikor rajzolsz, adrenalin működik benned, oda akarsz csapni, és nem félsz, csak később gondolkodsz el egy kicsit... Aztán a kollégák, az utókor, a kritika elmondja a véleményét, és esetleg megállapítja, bátor tett volt. Így leszünk kvázi hősök.

– Több helyen is kiállították műveidet. Hány kiállításod volt?

– Amíg fiatal az ember, számolja, utána azonban már elveszti a fo-

Léphaft Pál

Karikaturista, újságíró. 1952-ben született a délvidéki Nagybecskerekén. Autodidakta módon tanult rajzolni. Az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Karán magyar nyelv- és irodalom szakon végzett 1976-ban. Első karikatúrája 1973-ban jelent meg az újvidéki Magyar Szóban. Azóta számos kiállításon vett részt Délvidéken, Magyarországon és külföldön egyaránt. Karikatúrái szerves részét képezik a Kárpát-medencei magyar sajtónak, több lap munkatársaként – újvidéki Magyar Szó, budapesti Magyar Nemzet és Heti Válasz, a Brassói Lapok – tevékenykedik. 1989-től Klemm Józseffel és Heinermann Péterrel a Telepi Rádió (újvidéki politikai kabaré) szerzője és szereplője. 1994 novemberétől a Magyar Szó satirikus mellékletének, a Grimasznak a szerkesztője. Karikatúrákötetei is megjelentek: Ping Pong (1981, Újvidék), Más-világ (1995, Újvidék), Kontra retus (1998, Zenta), Végvári panoptikum (2000, Újvidék), Végvári panoptikum II. (2012, Újvidék). Munkáit több tárlaton mutatták be sikerrel. A Montreali Nemzetközi Karikatúra-kiállításon 1978-ban második díjat nyert, ezen kívül számos díj és elismerés kitüntette.

nalat Még a 100. vagy az 1000. rajzot számon tartottam, beragasztottam egy albumba. A munka sodrában azonban egy idő után ez mellékessé vált. Az első rajzaim 1973-ban jelentek meg. Most az lenne inkább érdekes, hogy elővegyük azokat, és megnézzük, milyen gyalázatosak voltak. Ha az ember kritikus önmagával szemben, akkor lehetősége van a fejlődésre. Nem volt sok kiállításom. Inkább annak örvendek, hogy olyan helyen rendezték meg azt a keveset, amely barátok és ismerősök, jó emberek között került a nagyközönség elé.